

ZAJEDNIČKI EVROPSKI OKVIR ZA JEZIKE UZ OSVRT NA POSLOVNI ENGLESKI JEZIK

Vladimir Široki*

Sažetak: Ovaj rad je pregled najosnovnijih obeležja i ciljeva datih u dokumentu Saveta Evrope – Zajednički evropski okvir za jezike. U prvom delu ukratko su opisani glavni termini i vrste nastavnih programa. Središnji deo rada bavi se načinom vrednovanja i nivoima jezičkog znanja; navode se nivoi prema Zajedničkom evropskom okviru i šta je potrebno da potencijalni kandidat zna u okviru određenog nivoa. Na kraju, dat je primer funkcionisanja ovih kriterijuma kroz poslovni engleski jezik.

Ključne reči: ZEO, jezičke kompetencije, skala nivoa, poslovni engleski jezik

Abstract: This paper gives an overview of the basic features and goals given in a document of the Council of Europe – The Common European Framework of Reference for Languages. The first part briefly describes the main terms and types of learning programmes. The central part of the paper deals with the ways of evaluation and levels of language proficiency: there is a list of the levels of proficiency according to CEF as well as the requirements that a potential candidate is supposed to meet within a particular level. Finally, an example of how these criteria work for Business English is provided.

Key words: CEF, language competences, scale of reference level, Business English

Uvod

U današnjoj Evropi živi veliki broj naroda koji govore različite jezike. Većina jezika ima zajednički koren u indoevropskom, a najveće jezičke porodice Evrope su slovenski, germanski i romanski jezici.

Da bi se donekle uvela uniformnost pri učenju, podučavanju i ocenjivanju znanja jezika, Savet Evrope je sastavio dokument koji sadrži korisne i praktične podatke u vezi sa postavljanjem i sprovođenjem standarda u ovoj oblasti. Ove smernice poznate su kao *The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching and Assessment (CEF ili CEFR)*, to jest *Zajednički evropski okvir za jezike* (u daljem tekstu: ZEO) i njihov cilj je prevazilaženje prepreka u komunikaciji koje se javljaju širom multikulturalne, multinacionalne i multijezičke Evrope. Novembra 2001. godine Savet ministara Evropske unije usvojio je preporuku da se ovi standardi primene pri uspostavljanju sistema čiji je cilj utvrđivanje jezičkih kompetencija.

Osnovna obeležja Zajedničkog evropskog okvira

U formalnom smislu, ZEO je dokument koji broji približno tri stotine strana. U praktičnom, ove smernice pružaju kategorizaciju govornika kroz opise šta je potrebno da se savlada za određeni nivo znanja.

* Vladimir Široki, nastavnik stranog jezika, Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad

ZEO predstavlja zajedničku osnovu za izradu planova i programa, udžbenika, nastavnog materijala i provera znanja u nastavi stranih jezika. Drugim rečima, ZEO bi trebalo da otkloni sve poteškoće koje se javljaju usled različitih obrazovnih sistema u Evropi.

Pristup koji je usvojen za izradu odgovarajućeg okvira orijentisan je na radnju, i to iz više razloga. Naime, svaki jezik ima sebi svojstvene karakteristike kao i metodičku tradiciju pri učenju. Kod učenja nekih jezika od ključne važnosti je savladavanje morfologije (naročito nastavaka u sistemu padeža), negde je ustrojstvo rečeničnih članova veoma bitno za valjanu komunikaciju (engleski jezik), a pri učenju nekih jezika problem može biti drugačija fonologija, prozodija i akcentuacija. Sledeći razlog je sociološke prirode; ZEO posmatra govornike i učenike nekog jezika kao članove određenog društva koji ostvaruju rezultate pod određenim okolnostima, u datoj sredini i u okviru svog polja interesovanja. Uz to, treba naglasiti da opšte individualne sposobnosti učenika ili govornika nekog jezika počivaju na znanjima (*savoirs*), umećima (*savoirs-faire*), ispoljavanju i osobinama ličnosti (*savoir-être*) i otvorenosti za učenje (*savoir-apprendre*). Kompetencija jezičke komunikacije može da predstavlja celinu koja se sastoji od lingvističkih, sociolingvističkih i pragmatičkih komponenti.

Tipologija nastavnih programa i načina vrednovanja

Nastavni programi i načini vrednovanja klasifikuju se na sledeći način:¹⁵¹

- globalni (napredak učenika ostvaruje se u svim segmentima jezičke i komunikativne kompetencije);
- modularni (insistira se na razvijanju kompetencija učenika u određenom okviru prema jasno postavljenim zadacima i ciljevima);
- ponderisani (posebna važnost se pridaje nekom od aspekata učenja radi izgradnje određenog profila učenika kome su znanja i veštine na višem nivou);
- parcijalni (uzimaju u obzir samo određene aktivnosti i uvežbavaju samo neke veštine, na primer veština verbalne komunikacije, dok se ostale veštine ostavljaju po strani).

ZEO ne zanemaruje činjenicu da je učenje jezika kontinuiran i individualan proces. Naime, ne postoje dva čoveka, bilo da su izvorni govornici ili stranci, koji imaju iste kompetencije ili ih razvijaju na isti način. Međutim, iz praktičnih razloga je potrebno ustanoviti skalu nivoa da bi se izvršila segmentacija procesa učenja u cilju izrade nastavnih programa, sastavljanja testova i slično. Treba biti krajnje oprezan u tumačenju nekog skupa nivoa i skala jezičke kompetencije i ne smatrati ih egzaktnim poput metričkog sistema – u metodici nema te skale ili nivoa koji se može svesti na jedan tako linearan pristup.

Skale nivoa i deskriptori

Oko broja i vrste odgovarajućih nivoa za organizaciju nastave i učenja jezika uglavnom postoji visoki stepen saglasnosti i javno priznanje u dometima i postignutim rezultatima. Iz toga proizlazi da je za jedan okvir potrebno šest opštih nivoa koji pokrivaju oblast učenja i nastave evropskih jezika. Ukoliko se sagleda struktura ovih šest nivoa, može se zaključiti da oni manje-više odgovaraju klasičnoj podeli na početni, srednji i viši nivo jezičkog znanja. Uostalom, pojedine termine Saveta Evrope (na primer. *waystage*, *vanstage*) prilično je teško prevesti na druge jezike, uključujući srpski jezik.

Bilo kako bilo, zajednički okvir u šest nivoa izgleda ovako:

¹⁵¹ Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment, str. 6.

Basic User, to jest Kandidat-početnik (A)

A1 (*Breakthrough*) – uvodna kompetencija ili jezičko otkrivanje

A2 (*Waystage*) – srednji nivo ili prelaznost.

Independent User, to jest Samostalni kandidat (B)

B1 (*Threshold*) – prag znanja

B2 (*Vantage*) – napredni nivo ili kako ga Trim (1978) naziva „očekivani odgovor u situacijama svakodnevnog života.

Proficient User, to jest Iskusni kandidat (C)

C1 (*Effective Proficient User*) – kompetencija efikasne operativnosti

C2 (*Mastery*) – vladanje jezikom.

Predloženi izbor aktivnosti po nivoima nije konačan i može se menjati i prilagođavati u zavisnosti od područja jezičke delatnosti, specifičnosti nekih obrazovnih sistema i drugačije pedagoške prakse. Nekada je ove zajedničke nivoe potrebno predstaviti u sažetom obliku jer tako pojednostavljena globalna prezentacija može doprineti lakšem sporazumevanju sa ljudima izvan struke i istovremeno omogućiti nastavnicima i sastavljačima nastavnih programa uvid u osnovnu strukturu dokumenta.

Tabela 1: Zajednički nivoi kompetencija

Iskusni kandidat	C2	<i>Bez napora može da razume sve što pročita i čuje. Argumentovano rekonstruiše iskaz koristeći različite pisane i usmene izvore na jasan i koherentan način. Govori tečno, spontano i precizno. Ima istančan osećaj za značenje i smisao iskaza o temama kompleksne sadržine.</i>
	C1	<i>Razume duže i zahtevnije tekstove i može da prepozna implicitna značenja. Izražava se tečno i spontano. Jezikom se služi delotvorno i znalački u privatnom životu, na poslu i u školi. Govori o složenim temama na jasan i osmišljen način, i kontroliše organizaciju, artikulaciju i koheziju svog diskursa.</i>
Samostalni kandidat	B2	<i>Razume suštinu konkretnih i apstraktnih sadržaja u nekom složenom tekstu, kao i stručnu raspravu iz svoje oblasti. Izražava se spontano tako da razgovor sa izvornim govornikom ne predstavlja napor ni za jednog od njih. Izražava se jasno i potpuno o velikom broju tema, i ume da iskaže mišljenje o aktuelnim temama i dešavanjima, kao i da izloži prednosti i mane u vezi sa budućim razvojem situacije.</i>
	B1	<i>Razume ključne tačke nekog iskaza ukoliko se radi o jasnom i standardnom jeziku i o poznatim stvarima i događajima sa</i>

		posla, iz škole, ili iz privatnog života. Snalazi se u većini situacija na putovanjima, u područjima gde se koristi jezik koji uči. Ume da prepriča neki događaj, san, da izrazi očekivanja, cilj ili da ukratko objasni razloge za neki projekat ili ideju.
Kandidat-početnik	A2	Razume rečenice izvan konteksta i često upotrebljava izraze u vezi sa delokrugom svojih osnovnih aktivnosti. Razmenjuje jednostavne i direktne informacije o svakodnevnom i poznatim stvarima. Ume jednostavnim izrazima da opiše svoje zanimanje, neposredno okruženje i potrebe.
	A1	Razume i upotrebljava uobičajene i svakodnevne izraze, kao i proste rečenice. Ume da predstavi sebe i drugoga, i postavlja pitanja o nekoj osobi. U stanju je da vodi jednostavnu komunikaciju ukoliko sagovornik govori polako i razgovetno.

Izvor: *Common European Framework of References for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Savet Evrope, str. 24.

Poslovni engleski jezik

Business English Certificate (BEC) je međunarodno priznat sertifikat kojim se dokazuje znanje poslovnog engleskog jezika. Ovaj ispit je usklađen sa nivoima Zajedničkog evropskog okvira, te je prepoznatljiv širom Evrope. Postoje tri nivoa ovog sertifikata:

- BEC Preliminary – početni nivo poznavanja poslovnog engleskog jezika i odgovara početnom i nižem srednjem nivou poznavanja opšteg engleskog jezika (B1);
- BEC Vantage – srednji nivo poznavanja poslovnog engleskog jezika i odgovara višem srednjem poznavanju opšteg engleskog jezika (B2);
- BEC Higher – napredniji nivo poznavanja poslovnog engleskog jezika i namenjen je onima koji su dobro ovladali engleskim jezikom (C1). Uspešno položeni ispit BEC Higher znači da ta osoba može aktivno da učestvuje u poslovnim razgovorima, na sastancima i seminarima. Takođe, ume da učestvuje u poslovnoj korespondenciji na engleskom jeziku, kao i da uspešno pregovara u većini situacija.

Ispiti sva tri nivoa sadrže testove za proveru sposobnosti verbalne komunikacije (*Test of Speaking*), razumevanja slušanja (*Test of Listening*), razumevanja pročitnog teksta (*Test of Reading*) i umeće pismenog izražavanja (*Test of Writing*).

Tabela 2: Klasifikacija nivoa ispita BEC

BEC	Ekvivalent u opštem engleskom jeziku	Jezički nivo prema ZEO
	Certificate of Proficiency in English (CPE)	C2
BEC Higher	Certificate in Advanced English (CAE)	C1
BEC Vantage	First Certificate in English (FCE)	B2
BEC Preliminary	Preliminary English Test (PET)	B1
	Key English Test (KET)	A2

Izvor: *Cambridge BEC Vantage 3* (2006). Cambridge University Press, str. 4.

Konkretizacija standarda ZEO na primeru ispita BEC Vantage

Program i zahtevi ispita BEC Vantage predstavljaju oslonac za izradu nastavnih planova i programa i osmišljavanje nastavnih sadržaja za predmet Poslovni engleski jezik na većini ekonomskih fakulteta i visokih poslovnih škola u Srbiji i širem regionu.

Test razumevanja pročitano g teksta sastoji se od pet zadataka (na primer: povezivanje, odabir među više ponuđenih odgovora, ispravljanje grešaka) koji prate duže ili kraće tekstove preuzete uz novina, poslovnih časopisa, brošura, poslovne prepiske i slično.

Pri prover i pismenog izražavanja od kandidata se traži da napišu dva odgovora. Prvi zadatak je jednostavniji i predviđa pisanje poruke, pisamceta, memoranduma ili mejla kolegama u okviru svoje kompanije. Drugi zadatak je poslovna prepiska sa licem van kompanije i podrazumeva pisanje predloga, molbe ili kratkog izveštaja. Dakle, u ovom testu se proverava koliko kandidat ume da se pismeno izražava u poslovnom kontekstu i to u smislu sposobnosti da odgovori na postavljani zadatak, da precizno koristi reči i primenjuje gramatičke strukture, iznosi relevantnu sadržinu i koristi odgovarajuć i jezički registar (neutralni i formalni).

Test razumevanja slušanja sastoji se nekoliko zadataka koji prate slušanje tri kratka telefonska razgovora, deset kratkih monologa i jednog dužeg razgovora ili radio-intervjua. Sav snimljeni materijal poslovne je prirode, a cilj ovog dela ispita je provera različitih veština i strategija slušanja koje kandidat ima ili nema.

Provera sposobnosti valjane verbalne komunikacije sastoji se iz tri dela, i to: kratki razgovor između kandidata i ispitivača, kratka prezentacija na poslovnu temu, i diskusija sa drugim kandidatom i ispitivačem. Ovde se ocenjuje primena gramatičkih pravila, tačan odabir reči i fraza, umeće vođenja razgovora, izgovor i interaktivna komunikacija.

Zaključak

Zajednički evropski okvir za jezike rezultat je višegodišnjeg napora evropskih institucija, lingvista i metodičara nastave stranih jezika da se uvede kolika-tolika jednoznačnost i standardizacija kod učenja, podučavanja i ocenjivanja jezičkog znanja. Tek od skora je započela primena formata Zajedničkog okvira tako da će vreme pokazati gde se grešilo ili se još uvek greši, kao i to šta je potrebno zadržati i unaprediti pri ovoj standardizaciji.

Literatura

- [5] Cambridge BEC Vantage 3 (2006). Kembridž: CUP
- [6] *Common European Framework of References for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Savet Evrope (http://www.coe.int/T/DG4/Linguistic/CADRE_EN.asp)
- [7] Morrow, K., (2005) *Insights from the Common European Framework*. Oksford: OUP
- [8] Taylor, L. & Jones, N., (2006) Cambridge ESOL Exams and the Common European Framework of Reference. Research Notes 24/1
- [9] Trim, J. L. M., (1978). *Some Possible Lines of Development of an Overall Structure for a European Unit Credit Scheme for Foreign Language Learning by Adults*, Savet Evrope